

In de workshop gaan we concreet aan de slag met een aantal van de hoger genoemde werkvormen, zodat u ze in uw volgende les kunt gebruiken.

Referenties

Witte, T. (2008). *Het oog van de meester. Een onderzoek naar de literaire ontwikkeling van havo- en vwo-leerlingen in de tweede fase van het voortgezet onderwijs*. Delft: Eburon.

Ronde 2

Hubert Slings & Frank van Dixhoorn
Literatuurgeschiedenis.nl en Teleac/NOT
Contact: hubert@slings.nu
frankd@teleacnot.nl

Literatuurgeschiedenis op maat

1. Inleiding

Hoe kan je literatuurgeschiedenis op een eigentijdse en op de doelgroep toegesneden manier vormgeven? Sinds 5 jaar is er een digitale oplossing voorhanden: Literatuurgeschiedenis.nl, een onderdeel van de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL). De eerste jaren bevatte de site alleen de middeleeuwse periode, maar sinds 2009 is de complete Nederlandse literatuurgeschiedenis digitaal beschikbaar.

2. Literatuurgeschiedenis in de knel

Literatuurgeschiedenis is een wezenlijk onderdeel van het literatuuronderwijs. Het zet de afzonderlijke literaire teksten – die uiteraard de kern van dat onderwijs behoren te zijn – in hun literaire, culturele en maatschappelijke context. Maar de urentabel voor het literatuuronderwijs is – in elk geval in Nederland – krap bemeten: na aftrek van de tijd die de docent dient te besteden aan het begrippenapparaat, de leeslijst en het leesdossier houdt hij voor de literatuurgeschiedenis maar een handjevol uren over. Tijd voor een grondige klassikale kennismaking is er niet. Daar komt bij dat in de huidige literatuurmethodes de literatuurgeschiedenis er doorgaans bekaaid van afkomt. Qua omvang en allure is het aanbod nog maar een flauw aftreksel van wat de literatuurgeschiedenissen van weleer boden.

De sterk afgenomen aandacht die voor literatuurgeschiedenis is ingeruimd, maakt van het schoolboek een pijnlijk procrustesbed. Het verhaal van de literatuur door de eeuwen heen speelt zich af in een complex cultuurhistorisch spanningsveld en wordt niet alleen bepaald door de literaire teksten zelf, maar ook door auteurs(groepen), de uitgevers en het publiek, door thema's, genres en poëtica, en ga zo maar door. De literatuurgeschiedenis telt vele facetten, waarvan er in de moderne literatuurmethodes noodgedwongen vele onderbelicht blijven. Dat leidt onvermijdelijk tot een gebrek aan nuance, en daarmee aan betrouwbaarheid, aantrekkelijkheid en didactisch succes.

3. Een digitale oplossing

Tijd- en ruimtegebrek zorgen ervoor dat de literatuurgeschiedenis naar de marge van het literatuuronderwijs dreigt te verdwijnen. Dat lijkt een onontkoombare ontwikkeling, maar toch is er een oplossing voorhanden: een website. Om te beginnen is een website, die de mogelijkheid biedt om via hyperlinks een netwerk van meerdimensionale relaties te leggen, bij uitstek geschikt om de complexe werkelijkheid van de literaire geschiedenis in kaart te brengen, zonder dat het surplus aan beschikbare informatie tot afname van de bruikbaarheid of verhoging van de kosten leidt. Daarnaast kan je binnen een site een 'digitale leeromgeving' creëren. Daarbij is het – veel gemakkelijker dan in een boek – mogelijk om als docent of als leerling een leerlijn uit te zetten die in enkele uren doorlopen kan worden. Daarachter bevindt zich – op een muisklik afstand – een grote hoeveelheid verdiepingsmateriaal, dat gebruikt kan worden voor opdrachten en werkstukken. Het gevolg hiervan zal zijn dat de leerling – ook als hij slechts zijn eigen leerlijn moet bestuderen – een indruk krijgt van de omvang en de rijkdom van de totale literatuurgeschiedenis. Daarmee blijft de functie van de literatuurgeschiedenis als 'Fundgrube', waarin je ongelimiteerd kunt grasduinen of – hedendaagser – 'browsen', behouden.

Het meest in het oog springende voordeel van een website boven een op de wettelijke minimumeisen toegesneden schoolboek is dan ook dat de vitale functie van literatuurgeschiedenis als schatkamer behouden kan blijven, terwijl het toch mogelijk is om uit die overvloed een praktische, op de onderwijssituatie toegesneden selectie te maken, die voor de leerlingen als leidraad fungeert.

4. Literatuurgeschiedenis.nl

Sinds maart 2002 is Literatuurgeschiedenis.nl online, een website die zowel het onderwijs als een breder publiek van belangstellenden kan bedienen. Literatuurgeschiedenis.nl bevatte de eerste jaren van haar bestaan alleen nog maar de eerste periode, met name de literatuurgeschiedenis van de middeleeuwen. In de afgelopen jaren is gewerkt aan uitbreiding met 4 vervolgperiodes – respectievelijk de Gouden Eeuw, de 18^e eeuw, de 19^e eeuw en de 20^e eeuw – die sinds begin 2009

beschikbaar zijn. Elke periode is vormgegeven volgens een min of meer vergelijkbaar stramien.

In de afdeling ‘middeleeuwen’, bijvoorbeeld, wordt in 20 beknopte hoofdstukken – van ‘Hebban olla vogala’ tot Anna Bijns – de geschiedenis van de Nederlandse literatuur tot 1550 verteld. Die reeks pagina’s, die de ruggengraat van het periodedeel vormt, heeft een chronologisch-thematische opzet. Elk hoofdstuk kan afzonderlijk gelezen worden en bevat enkele facultatieve links naar achterliggende pagina’s over teksten, auteurs en thema’s. Daarbij ligt de focus op de Middelnederlandse literatuur en cultuur, maar ook de andere Europese culturen komen aan bod. Ook de 4 vervolperiodes zijn volgens dat stramien opgezet en tellen elk tussen de 15 en de 20 literatuurgeschiedenispagina’s. De opzet van de site is bepaald door de mogelijkheden en specifieke eisen van het medium ‘internet’: de hoofdstukken zijn beknopt (zo’n 800 woorden per stuk), er zijn diverse fragmenten te beluisteren (in voordracht of zang) en de illustraties spelen een belangrijke rol in het verhaal dat wordt verteld en worden aangewend op een manier die in een papieren literatuurgeschiedenis onmogelijk is.

5. Didactische module

Literatuurgeschiedenis.nl bevat al met al een forse hoeveelheid (multimediale) informatie, veel meer nog zelfs dan de roemruchte Lodewick in diens hoogtijdagen aan de leerlingen voorschotelde. De informatie is bovendien op de recente stand der literatuurhistorische wetenschap gebaseerd. Elke belangstellende heeft vrijelijk toegang tot de complete site en kan daarbinnen de hazensprongen maken waarvoor het internet zo uitermate geschikt is. Daarnaast biedt de site docenten een didactische module om de site geschikt te maken voor gebruik in een specifieke onderwijssituatie. Daartoe kan elke docent – desgewenst voor verschillende groepen leerlingen – een gratis docentenlogin aanvragen, die toegang geeft tot de didactische module. Kern van die module is een ‘didactisch filter’, die de docent de mogelijkheid biedt om een selectie te maken uit het totaal aan literatuurgeschiedenispagina’s. Op die manier is het bijvoorbeeld mogelijk om voor elke klas bijvoorbeeld 5 pagina’s over de middeleeuwen te selecteren en uit elke vervolgperiode nog eens 5 pagina’s.

Literatuurgeschiedenis.nl is nu ruim 6 jaar online en in de loop der tijd hebben ruim 1500 docenten en hun leerlingen – de meeste uit Nederland en Vlaanderen, maar ook uit zo’n 12 andere landen – de weg ernaartoe ontdekt.

6. Literatuurgeschiedenis op televisie

Literatuurgeschiedenis.nl is de inspiratiebron voor een nieuwe serie programma’s van SchoolTV: ‘Literatuurgeschiedenis’. De serie gaat van start in november 2009 met 4 programma’s over de 19^e eeuw. Voor de serie zijn de makers gaan speuren in archieven

van musea, bibliotheken en natuurlijk van de omroep zelf. Veel authentiek materiaal kwam tevoorschijn, waardoor de teksten op literatuurgeschiedenis.nl een (audio)visuele dimensie krijgen. Zo reist de kijker in stapjes door de tijd: van de ramp met het kruitschip in Leiden via de gruwel van de kinderarbeid tot aan het Amsterdam van Willem Kloos. Het programma is door zijn vorm (korte hoofdstukjes) ideaal voor een klassikale introductie van teksten of thema's zoals gepresenteerd op literatuurgeschiedenis.nl. Tijdens de conferentie Het Schoolvak Nederlands worden daarvan enkele voorbeelden gegeven.

Ronde 3

Ann Stessens & Fieke van der Gucht

Stichting Lezen Vlaanderen

Contact: annstessens@stichtinglezen.be

fiekevandergucht@stichtinglezen.be

Door de boeken het bos. Bronnen en boeken voor alle lezersprofielen (12+)

Uw leerlingen aan het lezen krijgen, lukt het best als elke leerling een boek vindt dat echt bij hem of haar past. Raakt u soms ook de weg kwijt in het overweldigende aanbod? Hier volgt een lijst van relevante websites, tijdschriften en andere bronnen die orde in de veelheid scheppen. Zo vindt u snel een boekentip op maat voor elk lezersprofiel uit uw klas: van overtuigde tot aarzelende en zelfs technisch moeilijke lezers.

1. Algemeen

a. Blijf op de hoogte: links en literatuur voor leerkrachten en bibliotheekmedewerkers.

- Literatuurbijlagen

De Morgen, *De Standaard*, *Humo* (online archief: <http://www.humo.be>), *Knack* (online literaturo dossier: <http://www.knack.be>).

- Boekentijdschriften

Leeswelp: recensies, interviews en artikelen over kinder- en jeugdliteratuur (<http://www.vlabinvbc.be>).

Leeswolf: recensies, interviews en artikelen over literatuur voor volwassenen (<http://www.vlabinvbc.be>).